

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-36>

УДК 657.47

СУТНІСТЬ ВИТРАТ ПТАХІВНИЦТВА ТА ЧИННИКИ ЇХ ФОРМУВАННЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВА

THE ESSENCE OF POULTRY COSTS AND FACTORS OF THEIR FORMATION IN THE ENTERPRISE MANAGEMENT ACCOUNTING SYSTEM

Саванчук Тетяна Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент кафедри,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8584-0302>

Френкель Ольга Володимирівна

здобувач гр. МГОПз-1-22,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-7779-1544>

Savanchuk Tetiana, Frenkel Olga
Dnipro State Agrarian and Economic University

У статті визначено сутність категорії «витрати» та виділено основні чинники, що на них впливають на підприємствах галузі птахівництва, що дозволило виокремити перспективні напрямки організації управлінського обліку таких витрат. Визначено, що в галузі птахівництва в Україні в останні роки спостерігається зниження обсягів виробництва продукції, що вимагає підвищення уваги до інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень з метою оптимізації витрат виробництва. Особлива увага в статті приділяється виділенню специфічних чинників, що впливають на витрати галузі птахівництва та заходів, які здатні підтримувати рентабельність даної галузі. Встановлено, що система управлінського обліку має бути максимально налаштована на інформаційне забезпечення ефективного управління всіма виробничими процесами і вмонтована в систему фінансового обліку підприємства.

Ключові слова: витрати, виробництво, управлінський облік, птахівництво, управління.

The purpose of the article is to define the essence of the "expenses" category, to highlight the main factors that affect them at enterprises in the poultry industry and promising directions for the organization of management accounting of such costs. A high-quality organization of management accounting of production costs in the poultry industry will provide management with the necessary information for making management decisions. This determines the relevance of the research. The research was conducted using the monographic method. The article determines that in the poultry industry in Ukraine, in recent years, there has been a decrease in the volume of production, which requires increased attention to the information support of management decision-making. The authors established the essence of the "expenses" category based on the study of literary sources. Particular attention is paid in the article to the selection of the main factors affecting the costs of enterprises in the poultry industry. It has been proven that the management accounting system should be maximally configured for information support of effective management of all production processes and incorporated into the company's financial accounting system. It should ensure the possibility of controlling the costs of feeding, maintenance, treatment and other aspects of poultry farming, tracking the volume and state of resource stocks necessary for the production of poultry products, the quantity and quality of poultry products, assessing the financial efficiency of the enterprise, generating reports and analyzing financial indicators. The management accounting system should provide information on the required amount of investments. It is advisable to check and improve accounting processes on the basis of building an internal audit system. The accounting system should form information on compliance with the standards and rules of production of poultry products to ensure control of product safety and quality. The article contains practical advice on the areas of organization of management accounting that can be used by poultry enterprises.

Key words: costs, production, management accounting, poultry farming, management.

Постановка проблеми. Діяльність підприємств у галузі сільського господарства в умовах розвитку ринкових відносин викликає необхідність удосконалювати виробничі процеси та систему обліку і контролю витрат. Роль забезпечення інформацією при цьому виконує управлінський облік підприємства. Виробництво курятини є галуззю тваринництва, що має стратегічне значення в сільськогосподарському секторі, адже відповідає за продовольчу безпеку суспільства. Перспективи розвитку птахівництва знаходять своє вираження в інноваційних технологіях, які використовуватимуться в технічній та організаційній складових виробничого процесу, що в свою чергу підвищує актуальність питань побудови певної системи управлінського обліку виробничих процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями організації та ведення обліку і контролю виробничих витрат займалися багато українських та зарубіжних науковців. Зокрема заслуговують на увагу праці Бутиця Ф. Ф. [1], Дерій В. [3], Домбровської Н. Р. [5], Меліхової Т. О. [6], Пастернак Я. П. [7], Піскун А. В. [8], Чичуліної К. В. [11], Черної Н. В. [12] та інших. Зазначені науковці глибоко розривають питання сутності та класифікації витрат, формування бухгалтерських проведення та документального забезпечення фіксації фактів здійснення виробничих витрат.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте, на нашу думку, досі не до кінця вирішеними залишаються питання побудови системи управлінського обліку витрат на підприємствах галузі птахівництва з огляду на їх прикладний характер та необхідність врахування особливостей діяльності підприємств, що здійснюють виробництво в зазначеній галузі.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення сутності категорії «витрати» та виділення основних чинників, що на них впливають на підприємствах галузі птахівництва з подальшим виокремленням перспективних напрямів організації управлінського обліку таких витрат.

Виклад основного матеріалу дослідження. Продукція птахівництва є важливою частиною продовольчого ланцюга і життєзабезпечення населення в багатьох країнах. Курятини є джерелом високоякісного білка і інших поживних речовин, які необхідні для здорового харчового раціону. Птахівництво також забезпечує робочі місця для багатьох людей та є важливою галуззю економіки.

Крім того, продукція птахівництва може мати значний вплив на економіку країни через експорт курятини і курячих продуктів на зовнішні ринки. Таким чином, розвиток птахівництва може сприяти підвищенню життєзабезпечення населення та покращенню економічної ситуації в країні [10].

Динаміка розвитку галузі птахівництва впродовж 2018–2022 рр. була нестабільною. У 2018–2020 рр. динаміка демонструє тенденцію до збільшення, а протягом 2021–2022 рр. до скорочення (рис.1).

Виробництво продукції птахівництва за період 2018–2022 рр. коливалося у межах 1200 тис. т. Зменшення виробництва даного виду продукції відбулося через скорочення поголів'я курей в Україні.

Таке скорочення зумовлено зменшенням як присадибного птахівництва так і виробництва у промисловому комплексі. В середньому щороку в Україні вибуває від 200 до 500 підприємств, які спеціалізуються на вирощуванні та виробництві продукції птахівництва: 1730 підприємств у 2022 р. проти 3260 підприємств у 2015 р., що в значній мірі зумовлено і військовими діями на території України. Відповідно, скорочується кількість робочих місць та обсяги сплачених податкових платежів.

Аналіз публікацій різних науковців і практиків дає можливість зробити висновок, що якщо поголів'я курей стабільно скорочуватиметься й надалі, це може мати кілька потенційно негативних наслідків:

- зменшення поголів'я курей може призвести до дефіциту курятини та курячих продуктів на ринку, що може вплинути на доступність цих продуктів для споживачів;
- зменшення поголів'я курей може мати негативний вплив на робочі місця та доходи фермерів;
- зменшення поголів'я курей може призвести до зменшення обсягів експорту і, відповідно, втрати прибутку з зовнішнього ринку [2; 9; 10].

Для ефективного розвитку та інформаційного забезпечення галузі птахівництва важливо впроваджувати заходи, які здатні підтримувати рентабельність даної галузі як на кожному окремому підприємстві так і в цілому в Україні. До таких заходів можна віднести наступні:

- управління всіма аспектами діяльності підприємства, включаючи годівлю, ведення господарських книг, організацію ферм для тварин, що допомагає знижувати витрати і збільшувати виробництво;

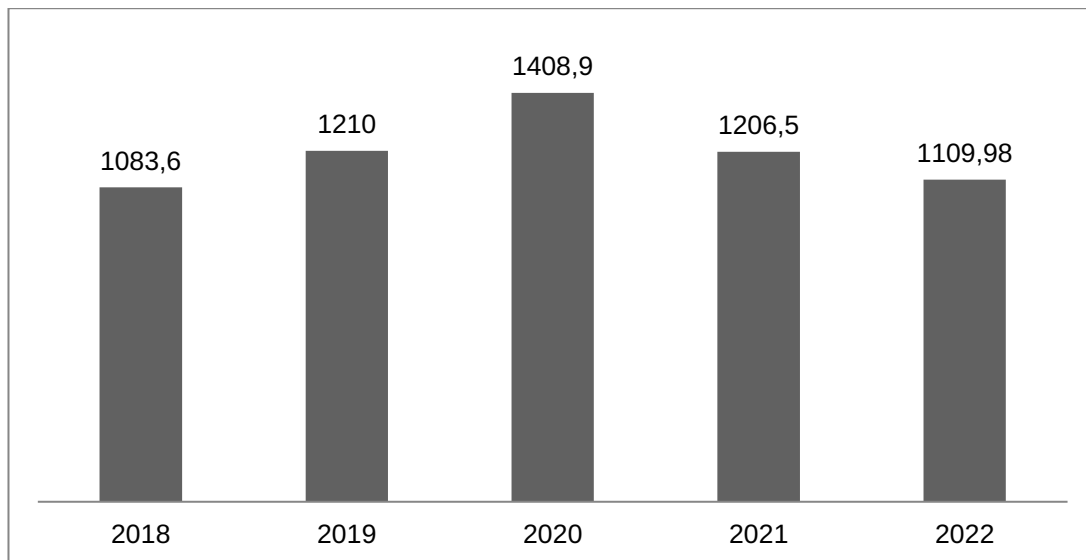

Рис. 1. Динаміка внутрішнього виробництва курятини за 2018–2022 рр., тис. тонн [2]

Джерело: [2]

- наявність системи обліку, яка здатна надавати точну інформацію про виробництво, витрати, прибуток та інші аспекти діяльності підприємства;

- впровадження систем моніторингу здоров'я курей, які можуть допомогти попередити інфекційні хвороби та зберегти поголів'я;

- розробка довгострокових стратегій, включаючи плани розвитку та розширення виробництва, що сприятиме конкурентоспроможності птахівництва;

- дотримання стандартів якості та безпеки продукції, що є важливим для задоволення попиту споживачів;

- постійний аналіз та вдосконалення формування інформації, що дозволить здійснити зниження витрат та оптимізацію виробництва.

Як бачимо, витрати та належна система їх обліку є одним із ключових факторів, що впливають в цілому на підвищення ефективності виробництва продукції птахівництва, адже у процесі її виробництва використовуються матеріально-технічні засоби (засоби та предмети праці), а також жива робоча сила. Використання всіх ресурсів виражається через категорію витрат підприємства. При цьому організовуючи облік цих витрат та контроль за їх здійсненням доцільно враховувати сезонність виробництва та величину обсягу робіт у виробничому циклі.

Для якісної організації обліку витрат важливо, перш за все, проаналізувати підходи науковців до сутності поняття «витрати» (табл. 1).

Проаналізувавши підходи до сутності поняття «витрати», можна зробити висновок,

що більшість науковців розглядають витрати як сукупність ресурсів підприємства, що використовуються ним для отримання доходу в майбутньому.

Огляд наукових праць також дозволяє розкрити такі основні характеристики витрат:

- обсяг витрат, що вимірюється кількістю ресурсів, що витрачаються на виробничу діяльність на підприємстві;

- види витрат, які виділяються в залежності від необхідності інформації про витрати для прийняття управлінських рішень зокрема прями, непрямі, постійні, змінні витрати. Витрати можна розподілити на різні категорії в залежності від їх призначення і впливу на виробничо-господарську діяльність підприємства;

- амортизація враховується як витрата для відображення зносу основних засобів протягом певного часу;

- вартість виробництва показує загальну суму витрат, які були застосовані для виробництва певних видів товарів чи послуг;

- контроль витрат, який є обов'язковим для можливості відстеження та оптимізації витрат на підприємстві.

У процесі виробництва продукції птахівництва формуються технологічні процеси, які призводять до формування певного рівня і структури витрат і впливають на рівень цих витрат різні чинники (рис. 2).

Враховуючи досить високу галузеву специфіку підприємств, що працюють в галузі виробництва продукції птахівництва, важливо, на нашу думку, спираючись на загальні підходи до побудови обліку виробничих

Таблиця 1

Підходи науковців до сутності поняття «витрати»

Джерело	Визначення
Бутинець Ф.Ф. [1]	Витрати – це вираження суми ресурсів у формі коштів, які використовуються для досягнення певної мети, а також загальний економічний показник діяльності підприємства, що показує суму витрат, які були понесені в процесі здійснення діяльності
Дерій В. [3]	Витратами – це частково або повністю використані запаси та необоротні активи у процесі діяльності підприємства, а також показник зменшення зобов'язань підприємства за розрахунками з кредиторами та бюджетом
Домбровська Н.Р. [5]	Витрати – це фінансові кошти підприємства, які допомагають сформувати потрібні ресурси для їх подальшого використання у процесі здійснення господарської діяльності
Меліхова Т.О. [6]	Витрати – це виплати, які поділяються на прямі і непрямі, а також фактичні та можливі, та необхідні для отримання ресурсів в межах певних видів діяльності підприємства
Пастернак Я.П. [7]	Витрати – це сума використаних коштів для виробничих потреб підприємства
Піскун А.В. [8]	Витрати – це зниження економічних вигод шляхом вибуття певних видів активів або збільшення зобов'язань, які у результаті призводять до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власником)
Чичуліна К.В. [11]	Витрати – це вираження у грошовій формі величини споживаних ресурсів, які необхідні підприємству для здійснення господарсько-виробничої діяльності та досягнення мети та цілей діяльності
Чорна М.В. [12]	Витрати – це економічна категорія, яка показує вартість матеріальних, трудових та інших видів ресурсів, а також процеси інформаційно-технологічного обслуговування виробництва

Джерело: [1; 3; 5-8; 11-12]

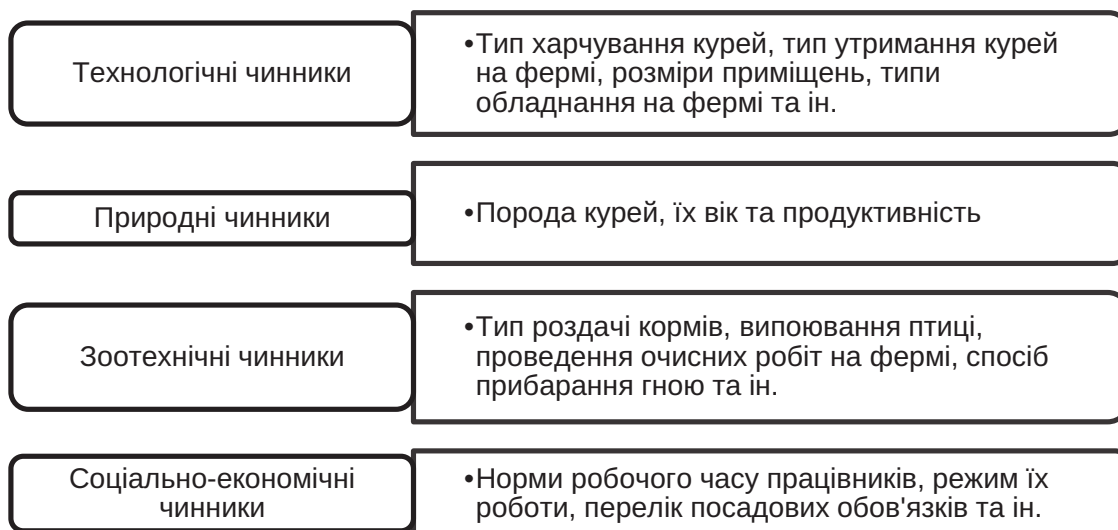

Рис. 2. Чинники формування витрат на виробництво продукції птахівництва

Джерело: згруповано авторами за [5; 9; 12]

витрат виокремити основні перспективні напрями організації управлінського обліку таких витрат. Система обліку має бути мак-

симально налаштована на інформаційне забезпечення ефективного управління всіма виробничими процесами. Крім того, з метою

мінімізації витрат на побудову управлінської облікової системи, вона має бути вмонтована в систему фінансового обліку та формування звітності, яка буде слугувати основою факторного аналізу та визначення показників фінансової стійкості в системі стратегічного управління підприємств вказаної галузі [4]. Зокрема система управлінського обліку має забезпечити можливість:

- здійснення контролю витрат на годівлю, утримання, лікування та інші аспекти птахівництва;

- відстеження обсягів і стану запасів кормів, ліків та іншого необхідного обладнання для виробництва продукції птахівництва;

- відстеження кількості та якості продукції птахівництва, що допоможе оперативно реагувати на проблеми та оптимізувати виробництво;

- оцінювання фінансової ефективності діяльності підприємства та прийняття рішення щодо подальшого розвитку і необхідного обсягу інвестицій;

- формування звітності та здійснення аналізу фінансових показників, що допоможе прийняти обґрунтовані управлінські рішення щодо подальшого розвитку та вдосконалення виробничих процесів;

- перевірки та вдосконалення облікових процесів на основі побудови системи внутрішнього аудиту;

- дотримання стандартів і правил виробництва продукції птахівництва для забезпечення контролю безпеки і якості продукції.

Реалізація вказаних напрямків можлива при постійному комплексному співробітництві бухгалтерів-управлінців, технологів та менеджменту підприємства.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, продукція птахівництва є важливим продуктом життєзабезпечення населення в країні. При цьому, кожне підприємство галузі птахівництва має можливість самостійно формувати витрати на виробництво своєї продукції і визначати підходи до побудови управлінського обліку таких витрат. Якісна побудова обліку витрат на виробництво продукції птахівництва сприятиме удосконаленню калькуляції собівартості цієї продукції, поліпшенню використання матеріальних ресурсів, правильній оцінці результатів аналізу понесених витрат, покращенню взаємодії між різними структурними підрозділами підприємства та реалізації функції управлінського обліку для прийняття ефективних управлінських рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бутинець Ф. Ф. Витрати виробництва та їх класифікація для потреб управління. *Міжнародний збірник наукових праць «Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу»*. 2012. Вип. 1 (22). С. 11–18.
2. Виробництво м'яса птиці у 2022 році скоротилося на 8%: інтерв'ю з виконавчим директором асоціації «Союз птахівників України» Сергієм Карпенко. URL: <https://agrotimes.ua/tvarinnitstvo/vyrobnyctvo-myasaptytscy-u-2022-roczy-skrutylosya-na-8/>
3. Дерій В. А. Нормативно-правове забезпечення обліку і контролю витрат та доходів підприємств. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2010. Вип. 2. С. 77–83.
4. Добровольська О. В., Басовська, О. С. Формування методики факторного аналізу та показників фінансової стійкості в системі стратегічного управління підприємством. *Агросвіт*. 2022. № 11. С. 39–42.
5. Домбровська Н. Р. Сутність витрат підприємства як обліково-економічної категорії. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. 2018. Випуск 3-2 (46). С. 133–136.
6. Меліхова Т. О., Троян О. В., Лауреанті Д. С. Удосконалення методики внутрішнього контролю витрат на виробництво для підвищення економічної безпеки підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 3. С. 34–41. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/3_2019/7.pdf
7. Пастернак Я. П. Облікова політика підприємств у частині організації бухгалтерського обліку витрат. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки*. 2016. Вип. 17(3). С. 146–150. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2016_17\(3\)_39](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2016_17(3)_39)
8. Пісун А. В. Теоретичний аспект управління витратами підприємства. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2020. № 4 (70). С. 55–59. URL: http://scientificview.umsf.in.ua/archive/2020/4_70_2020/11.pdf
9. Родіна О.В. Аналіз ринку м'яса птиці в Україні: сучасний вектор у контексті продовольчої безпеки. *Підприємництво та інновації*. 2022. Вип. 23. С. 91–96. URL: <https://salo.li/000718E>
10. Секторальна стратегія птахівництва 2020–2025. Асоціація фермерів та виробників України. Київ, 2020. 34 с.

11. Чичуліна К. В., Міщук Є. М., Арзуманян А. С. Сучасні методи обліку витрат. *Економіка і суспільство*. 2017. Випуск № 13. С. 1435–1442. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/239.pdf
12. Чорна М. В., Смірнова П. В., Бугріменко Р. М. Управління витратами: навч. посіб., Харків. 2017. 166 с.

REFERENCES:

1. Butynets F. F. (2012) Vytraty vyrobnytstva ta yikh klasyfikatsiia dlia potreb upravlinnia. [Production costs and their classification for management needs]. *International collection of scientific papers "Problems of theory and methodology of accounting, control and analysis"*, vol. 1 (22), pp. 11–18.
2. Vyrobnystvo miasa ptytsi u 2022 rotsi skorotylosia na 8%: interv'iu z vykonavchym dyrektorom asotsiatsii «Soiuz ptakhivnykiv Ukrainy» Serhiem Karpenko [Poultry meat production will decrease by 8% in 2022: an interview with the executive director of the Association "Poultry Union of Ukraine" Serhiy Karpenko]. Available at: <https://agrotimes.ua/tvarinnitstvo/vyrobnyctvo-myasa-ptyczi-u-2022-roczy-skrutylosya-na-8>
3. Deryi V. A. (2010) Normatyvno-pravove zabezpechennia obliku i kontroliu vytrat ta dokhodiv pidpriemstv [Regulatory and legal support of accounting and control of expenses and income of enterprises]. *Problems of theory and methodology of accounting, control and analysis*, vol. 2, pp. 77–83.
4. Dobrovolska, O. V., Basovska, O. S. (2022) Formuvannia metodyky faktornoho analizu ta pokaznykiv finansovoi stiikosti v systemi stratehichnoho upravlinnia pidpriemstvom [Formation of the method of factor analysis and indicators of financial stability in the system of strategic management of the enterprise]. *Agroworld*, vol. 11, pp. 39–42.
5. Dombrovska N. R. (2018) Sutnist vytrat pidpriemstva yak oblikovo-ekonomichnoi katehorii [The essence of enterprise costs as an accounting and economic category]. *Scientific and production journal "Business Navigator"*, vol. 3-2 (46), pp. 133–136.
6. Melikhova T. O., Troyan O. V., Laureanti D. S. (2019) Udoskonalennia metodyky vnutrishnoho kontroliu vytrat na vyrobnytstvo dlia pidvyshchennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Improving the methodology of internal control of production costs to improve the economic security of the enterprise]. *Investments: practice and experience*, vol. 3. pp. 34–41. Available at: http://www.investplan.com.ua/pdf/3_2019/7.pdf
7. Pasternak Y. P. (2016) Oblikova polityka pidpriemstv u chastyni orhanizatsii bukhhalterskoho obliku vytrat [Accounting policy of enterprises in terms of organization of cost accounting]. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Ser: Economic Sciences*, vol. 17(3). pp. 146–150. Available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2016_17\(3\)_39](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2016_17(3)_39)
8. Piskun A. V. (2020) Teoretychnyi aspekt upravlinnia vytratamy pidpriemstva [Theoretical aspect of enterprise cost management]. *Scientific view: economics and management*, vol. 4 (70), pp. 55–59. Available at: http://scientificview.umsf.in.ua/archive/2020/4_70_2020/11.pdf
9. Rodina O. V. Analiz rynku miasa ptytsi v Ukraini: suchasnyi vektor u konteksti prodovolchoi bezpeky [Analysis of the poultry meat market in Ukraine: a modern vector in the context of food security]. *Entrepreneurship and innovation*, vol. 23, pp. 91–96 Available at: <https://salo.li/000718E>
10. Sektoralna stratehiia ptakhivnyctva 2020-2025. Asotsiatsiia fermeriv ta vyrobnykiv Ukrainy [Sectoral strategy of poultry production 2020-2025. Association of Farmers and Producers of Ukraine]. Kyiv, 34 p. (in Ukrainian)
11. Chichulina K. V., Mishchuk E. M., Arzumanyan A.S. (2017) Suchasni metody obliku vytrat [Modern methods of cost accounting]. *Economy and society*, vol. 13. pp. 1435–1442. Available at: https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/239.pdf
12. Chorna M. V., Smirnova P. V., Bugrimenko R. M. (2017) Upravlinnia vytratamy: navch. posib [Cost management: a textbook]. Kharkiv, 166 p. (in Ukrainian)